

*Carolus Gustava om frj. Skäpninga och Skiusfärder, hvilka
sin wänta folk. U. Sin Carolus Gustava fullkomliga inråttande. Det
Wälsk. 3 Febr. 1615. L. H. är ofskingens Gylta form, i folio. Int.
N:o 1615. 7 Febr. 1615.
in 1615.*

Wij Gustaf Adolph
medh Gudz Nådhe/Swe-
rigis/Göthis och Wendis vthforas
de Konung och Arffurste/Storsfur-

ste til Finland / Hertigh til Estland och Wehmanneland /
Göre witterligit / at ändogh wij på sijdsthåldne Rijsdagh i
Drebroy/haffue genom wårt öpne Patent låtit förbjudha alle
Frjgästningar och Skiusfärder / för them som medh wåre
frjse Pass icke wore wtsände eller kallade/ förhoppligen at hwar
och en sigh ther effter råtta skulle / och Almogen kånna någon
lijfa: Så förnimme wij doghlijkwäl icke vthan förtreet/at så-
dan wår wålmening / anrättat til wåre trogne Vnderfåters
wålsfård/icke haffuer nått then frucht och vthgång/ som wij ef-
tertrachtat och förhoppes hadhe / så at Almogen så sedan som
förr/ljfa år med Gästning och Skiusfärder betungat/ey niu-
tandes hws eller heemfridh / ey fridh på wågharna och theas
råtta resa/och bliffue ändogh ther offuan yppå medh hugg och
slagh som oftast öffuerfalne/måstedels af them som ingen be-
stedh medh sigh haffua. Hwarföre åre wij förorsakade
wordne / at grippa til starpheet i saken / på thet Vnderfåter-
ne måghe fredhade warda/ och wij medh mycken oändelig kla-
ghemål förskonte: Och på thet at ingen må haffua sigh för-
owetenheet skuld at enstylla / haffue wij ånnu til öffuer-
flödh genom thetta wårt öpna Bress / hwarjom och enom
welat för olyckan wara / och itt wist Sätt förestiffua/hwar
effter sigh så wål then resande Man / som Almogen må haff-
ua at råtta.

Först wele wij/ at alle Omlegningar til frj Fordenstap/
skole effter thenna dagh aldeles bliffua affskaffade / vndanta-

A

gane

gandes them som medh wåre egne frise Pass anten bliffua i
från oss affårdade / eller til oss kallade / hwilka måghe besöfua
Ländz och Fjärdingsmän om Sordenstap / så staret til Perso-
ner och Hestar som sielffua Passet vthwiffer / och en starkare :
Hwar wij och vthsände någre Censpännare eller andre / them
wele wij jämpte wåre frise Pass / låte tilstålla wåre Postwap-
ner / på thet the ifrån andre så mycket bättre skilias och kännas
kunne. I lijka måtto skole och alle the haffua Postwapn /
som bliffua til oss aff wåre Officerer och Ståthållare vthi wå-
re årender affårdade / Så och the som aff wåre Embetsmän
eller eliest skickas i Landet / at beställa om wåre och Cronones
wårdande saker / hwilke sedan Almogen plichtigh wara skal at
framfordra vthan försumelse eller dröggmål / på thez wåre å-
liggiande årender icke nederläggias och försummas. Hwar
och hennes M. et wår älskelighe kære Fru Modher / eller nå-
gon aff Arffursterne vtsände thezas tjänare medh Pass och
Postwapn / the skole i lijka måtto / som om wåre sagdt är / för-
fordrade bliffua.

2 När och Krigsfolcket bliffuer vpfordrat / eller aff Tåg-
förlossuade. / skole the icke här effter som här til Ringras äth /
vthan taghe then wåghen them bliffuer tilordnat vthi Fänike-
taals / hwille aff Almogen medh nödhörffigh maat och ödl
skole bliffua vnderhåldne / såsom och medh Hest til thezas
Tråk och Tingest framfordrade / Wen ingen Soldat eller
Knecht / skal någhon Hest aff Almogen tildelas / medh mindre
han siul är / vthan gånge til foot / Eh heller skal någon Rytta-
re taga Hest aff Almogen / vthan thez han wil rijdha / så rijdhe
sin egen Hest.

3 Och på thet här medh så mycket richtighare må tilgåå / så
skal then som Krigsfolcket at vpfordra bliffuer förordnat /
eller och i hans frånwahru Ryttemästaren eller Höffuiskman-
nen / förkunna Krigsfolksens ankompsst / hwar Fougde i sitt
Låhn / therigenom the tåghandes warde / några daghar förr /
Dch

Dch skal sedhan Fougden tilordna them wissa Natiläger/ eff-
ter som Lågret är stort til/ och låta them så underhållas aff Al-
mogen vthi wissa ther til förordnade Byar/ och icke såsom här
til är skeede / omlåggias kring om hela Häredet. Så skole
och Natilågren altijdh så låggias / at the om Sommar och
Wintertidh/ altijdh äre dth minste tree eller meht mijl isfrån
hwar andra belågne: Men om Höst och Wåår dth min-
ste två eller meer mijl / och at Folcket ey bliffuer på itt ställe
länger än een natt liggjande: Och skal Fougden / eller i
hans frånwaru Skriffuaren/ sampt medh Låndzmannen aff
hwarie Häredh / wara förplichtat at sielff ledhsagha them ge-
nom Låhnet / ändeligen så lagandes/ at the bliffua nödhörff-
teligen/ och effter thetta wårt Mandat fordrade / och doghliks
wål Almogen i alla måtto fredat och förswarat.

Når Krigzfolcket således bliffuer förlagde / skola the aff 4
samtlighe Almogen uppehållas / icke til öffuerflödth / vthan
nödhörfften: Och skal altijdh Ryttemästaren/ Höffuis-
mannen eller then som förer Folcket / för hwart Natilågher
qwittera Fougden/ Skriffuaren och Låndzmannen / för må-
landes ther vthi huru starck han thet Natilågher warie haffuer:
Dch skal sedhan Fougden och Skriffuaren göra redha för the
som af Almogen ther til hielpes/ lista som för annan Inkomst/
på the icke mera må thet tagas än som nödhörffteligen behöff-
ues.

Gör nu någhon aff Krigzfolcket / thet ware sigh Ryt- 5
tare eller Knecht/ någhon Präst/ Borghare eller Bonde vthi
thetta sit Lågande/ något wåldzwärck/ med Rofsuande/ Rap-
pande/ Hugg eller Slagh/ och bliffuer baar och wid fårst går-
ning åtagen så at han thet icke neeka kan/ Lå förplichte wij här
medh Ryttemästaren/ Höffuismannen och thetas Underbe-
fåhl/ som tilstådes är/ at the jämte wid Fougden/ Skriffuaren
och Låndzmannen / som på Landzens wegnar äre närwaran-
des/ skox låte taga then samma widh huffwudet/ och vthan nå-
A ij ghot

got vpsloff eller drögsmåål / låte vthi the andres åsyn straffa honom til Liiffuet / såsom för Edzöres brutt: Åre the och flere än en / stånde alle samma rätt. Klaghar nu någon aff Almogen ther öffuer / och hin andre kan icke neka / vansenedi han är icke baar åtaghen / stånde icke thes mindre sitt straff / som sagdi är / Men säger han ney för sigh / så at man icke fullkomligen kan honom thet ther strax öffuertvgha / så skal han anten sättias i vårt Hächte / eller taghas i Borgen händer til näste Ting / och ther lidha och vngålla hwadh Lagen medhgiffuer.

6 Bliffuer och ther öffuer klagat / at wåre Fougdar och Befalningsmän eller Ryttemästare / Höfwismän eller theras Underbefahl / icke göra sitt til saken / och effterkomma thetta vårt Mandat / så befale wij wåre Vnderfäter / som wåld och orätt lidhit haffua / at tagha bewijs vppså sijn klaghemål / och begiffua sigh ther medh til oss / eller i wår frånwahrn til wår Hoffrätt / och giffua oss ther om tillånna / Så skal Fougden / Ryttemästaren / Höfwismannen / eller then som Execution anten försumat eller hindrat haffuer / swara sielss til saken / och ther han ther til bindas kan / straffas medh samma straff / som then andra hadhe bordt vthstå / theruthinnan wij ingen skonsmål göra wele / ey heller aff androm at see / tilstädia. Steer och sådhant öffuerwåld i någhot thet Landskap / tijt wij wåre Ståthollare förordnat haffua / så må then Klaghande först besökia them / och the ware förplichtade at skaffa honom Rätt.

7 Och på thet Almogen thes bättre oc beqwåmlicare må kunnna förfordra förbemålte wåre / wår ålsteligh kåre Frwmoders / så och Arffursternas Poster / så wål som Krijgfolcket / så wele wij först / at ingen som frij Fordenstap och omlågning bör niuta / skal tagha flere Hestlar eller Fordenstap / än Passet vthwissar. I lijka måtto skal icke heller någhon Ryttere eller Knecht / eller hwadh namn han haffua kan / besökia Länd / eller Fierdingzmån om frij Fordenstap / offtare än the tåga Får
nikes

nifetaals/ vthan och så titt the eliest resa i Landet aff eller til/
eller och eliest gifua sigh ifrå theas Jänika vthur vägen / så
skole the besöfia Tafuerner eller Gåstgifuare/ oc niuta sam-
ma Rätt som en annan god Man. Sedan wele wij en heller/
at någon aff Almogen skal för sådan ordentligh Gåstning/
som sagdt är/ frij vara/ thet ware sigh Skatt / Erone eller
Frälse/ thet ware sigh sedan oförlänte eller förlänte/ til wåre
Länare eller Krigzfolck tildeelte (vondantagandes the Fräl-
sesbönder/ som på een mijsl när Adelens Sätegårdar äre be-
lägne) Alle andre sware til Landzens beswär/ efter Sedwa-
ne och hwars och ens Rätt. Vnderstår sig någon som af off
Förlåning haffuer / thet ware sigh Adelen eller andre wåre
Länare/ Ryttare eller Knechter / at förswara sine Förlå-
ningar eller Tildeelnings Heman för sådana Laglige Skiz-
särder och Gåstningar/ sedan thetta wårt Mandat är publi-
cerat och förkunnat å Håredzting/ så giffue wij wåre Ståthållare eller Fougdar Fullmacht och Befalning / at weders-
kännas samma Förlåning/ eller Tildeles Hemman/ och på
wåre wågnar vpbåra then åhrsånta.

Hwar och wår Ståthållare eller Fougde thet försumar/
skal han vpsylla off Råntan aff sitt eget / och betala the andre
Soknerne sin skada åter. Men biuder then wåld som Förlå-
ningen innehafwer / och sätter sigh här emoot/ så skal han
icke allenast hafwa förwertat sin Förlåning / vthan och på
Fougdens anklagan skal han blifwa ståmbd för wår Hoff-
rätt/ och swara thet för Rätta/ och sedan lijdha och vndgella
hwåd Rätten medhgifwer. Dogh wele wij här medh wåre
Ståthållare och Fougdar befalt hafwa / at the tilförenne
sanningen wål vthleta/ och skoda genom hwars skuld sådant
är skedt/ på thet ingen må nogon orätt wedersfaras/ och then
bråklike allena straffas/ Såsom och at the inseende hafwa
med Låndz och Fierdingzmån/ at the med Dmlågningar in-
gen nogon orätt tilfogha för afwund skuld / eller nogon för-

Stona för weeld skul/vthan låta hwarion och enom niuta li-
ka och sin wålfångne Rätt.

9 Föruthan thesse/som förr är sagdt/nemligen/the som wå-
re/wår elskelige Fru Moders och Arffursternes Postwagn/
så och wåre och wåre Embesmäns frije Pass hafwa och resa
i wåre Årender/sampt hele eller halfwe/Ryttare eller Knech-
te Fenikor/stal ingen niuta nogon frij Fordenstap eller Om-
läggning/vthan alle ehoo the och wara tunne/ Adelsmän/
Borgare/ Krijszmån/ Inländske eller Utländske/stole
besökta Tafwerner eller Gåstgiffware om Maat/ Söl och
Håst/och gifwa honom thet skåal före: Nemligen/rijder
nogon sin egen Håst/tå gifwe för itt Matsfoder tree öre/Wil
han sigh Håst leya/och är en wår Lienare eller Adelsman/
tå giffue för mijlen fyra öre / men alle andre förlifles medh
Tafwernerne thet bästa the gitte. Wil sigh någon Våd-
leya/och är En/giffue för mijlen fyra öre/äre the Twå/gif-
ue för mijlen sex öre / äre the flere / giffue åå för hwar Per-
son två öre.

10 Hwilken som och rijder någon Tafwernerens Håst/långer
ån them haffuer åfembd/och blifwer thet til lagligen wunnen/
straffes som för annat Råån / dogh så at honom icke nek-
as Håst til nästa Gåstgiffuare för skål och rätt: Ar och nå-
ghon så obarmhertigh/at han medh sitt otillbörlighe rijsdan-
de/gör Bondens Håst onyttigh och fördårffuat/hwad hel-
ler Håsten är legd eller ey / han skal betala Håsten sielff /
och återgålda Bonden thes wård / effter Wåskmanne or-
dom / medh sex mark öffuer Wålsågande saak / Dogh så
frampthan Håsten legdt haffuer/stal så myket affdraghast/
som til Lego giffuit år.

11 När then Wågsfarande kommer til Tassuernerne/och
wil sigh medh hans tilredelse åthnöjsa låta/tå giffue tree öre
för måltijden/och betale Slet sårdeles / Wil han sigh medh
Bondens tilredelse ey låta åthnöjsa/tå köpe aff Tassuerner-
ne

ne hwad han behöffuer / effter som thet går och galler å råttan
Torgsdagh i näste Köpstadh / och them bäst åsember.

Wil icke Tassuernerne waghfarandom Manne Hws
låna / eller för godhe skåal medh Maat / Dryck och Forden-
skap hielpa / så skal han til Ting föras / och böte sedhan sex
marck til treestiptes / Konunge / Målsägande och Hårede /
Och hwar then Waghfarande ther aff någon skada lijder /
skal Tassuernerne then vprätta och swara til.

På thet nu thenne wår Stadga thes bättre må ställas i
wåreket och handhaffues / så är wår allffuarlige / strånge wil-
ia och befallning / til alle Håredzhöfdingar och Håredznäm-
der öffuer hela Riket / at the förordna hwar vthi sitt Håred /
och wedh alle Landzwågar / Tassuerner eller Gåstgiffuare /
en / tree eller flere tilhopa / effter som Landzstrålen store äre /
och then Waghfarande förmå at wedertaga / Och skole ju
på hwar hålfander mijs åth minste / Gåstgiffuare wara / och
så lagas / at så många Tassuerner / som then Waghfarande
förmå at framfordra / äre satte och förordnade i alle Håred /
emellan thetta Dato och then 1. Maij nåstkommandes. Man
skal och thet grant haffua i acht / at man sätter til Gåstgiff-
uare them / som icke långt äre boendes ifrå wågen / såsom och
them som godh råd haffua / och then Waghfarande Man
förmåge medh Fordenkap försöria.

Försumar thet någon Håredzhöfdinge / så böte ther för-
re förste gången sex Daler / Konunge / Målsägande och
Hårede / och sedan så offta ther kåres vppå / alt in til then 1.
Julij nåstkommandes.

Haffuer han ån så icke tillsatt Tassuerner / så skal thet wår
Fougde weta / och Håredzhöfdinge thet öffuertigha / hwil-
ken och sedan han öffuertighat och laghwunnen är / skal sin
Håredzrätt mista / och fånge then aldrig åter. I lijka måts-
to ther wår Fougde försumar sigh / at driffua ther vppå / och
sådant kan honom skålighen wistas / skal han för sin försum-
melse i tilbörlighit straff tagen warda.

Elies

16 Elieft när Tafuerne fatte äre/ skola the så wäl som the ras
Gäster å niuta then Rätt och fred/ som Swerigis Lagh them
tildelar/ och ehoo them sedan wäldgäster/ straffas effter thet
26 och 27 Cap. i Konungsbalken.

17 Wij wele och här medh strängeligen förbudie haffua al-
le/ ehoo the hällst wara kunne/ wäre Embesmän och Tienas-
re/ så wäl som alle andre/ vthi hwadh kall/ ständ eller wärde
the äre/ at sända the ras Hestar i Fodring til wäre och Cro-
nones Bönder/ såsom här til see pleghar/ Almogen til een
ffoor tunga/ såsom och at beswära Almogen medh sine egne
Förfler och Stiukning.

18 I lijka mätto förbiude wij och alle/ så wäl wäre Tienare
som andre/ at yptaga någon Hest af Almogen på wägarne/
ther the äre på sine rätta resor/ eller och i Städerna tije the ä-
re dragne medh the ras wahrur / eller vthi andre ärender/ v-
than at the låte them frij / feligh och obehindrat resa aff och
til.

19 Gör någhon här emoot/ och sänder sina Hestar lijka-
wist i Fodring / så befale wij wäre Ståthållare och Foug-
dar / at the strax låte yptaga the ras Hestar vthan åthstild-
nat/ ehwem the tilhöre / och tilhålla them som sådan Gäst-
wing göra / at yprätta Bönderne all then kostnad som the
på i medler tijdh är gängit. Men försitter och förtijgher
thet någhon Ståthållare eller Fougde / och haffuer/ kan
see / förshyn för them som thet göre / så skal han sielff y-
fylla oss och Målsäganden Stadhan / och ware ey Man
thes bätter. Sänder och någhon Ståthållare eller Foug-
de sielf sine Hestar i Fodring/ han skal/ förvthan thetta för-
bemålte straff / såsom en otrogghen Befalningsman nåffft
warda.

20 Finnes och någon som icke haffuer ännu förshyn/ at röf-
ua på Almenne wägar / yptaga Hestar i Gatur och Grän-
der/ Båtar wid Broon och Färiestäder/ twinga Bonden til
För

Fjordenskap/ Döl/ Brännewijn/ Penningar eller annat fliske/
liuger sigh frij Fjordenskap til/ gör wäldswärkan/ eller begär
annan otillbörlighet/ och blifuer baar och åtagen/ han skal haf-
uas för rätta/ ther saken är giord / anten i Stådhorne eller på
Landzbygden / och straffas effter fliftigh ransakning och före-
gången Doom/ til Lijs/ Hächte eller Penninge Böte. Wittes
någhon thet / och är ey baar åtagghen / dogh så at ther äre tekt
eller gifningar til/ så vthledhe sigh medh godh skåål effter sielfff
sins Edehe.

Medan wij och wäl kunne tänckia at monge skola finnas/
som emoot thetta wårt Mandat mootwillighen brytandes
warde / och göre wäldzwärkan eller annan ostål emoot Rätt
och Heemfridh/ så skal wår Fougde eller Låndzman / medh
Almogens hielp fånga honom/ och effter som saken är til / an-
ten sätta honom i Hächtselse / eller taghan i Borgen til näste
Håredzting/ och så låta Rätten öffuer honom gånga. Rym-
mer någon/ så at han icke bliffuer fången/ så skal Håredzhöff-
dingen i thy Håredhe gårningen giord är/ lysa honom Biltu-
gan å näste Linge / Och Fougden wara plichtigh at förkun-
na Ståthållaren (om ther någor är) eller Fougden / som nä-
ste Befalningen haffuer/ then brokligghes misgärning/ hwilke
skole i lijka mätto på alle Håredzting låta lysa honom fridh-
löds/ til thes han biuder Lagha wårn för sigh / och wil til Rät-
ta swara/ så må han framkomma medh Leigd effter Laghen /
och ey eliest.

Nu hånder sigh at någon dragher til Låndzmannen eller
Fierdingzmannen/ och begårar Omläggning / föregiffuandes
sigh hafua frij Pass/ och förty wil han frij Fjordenskap haffua/
Legger Låndz och Fierdingzmannen honom om til frij fjordens-
skap/ och ey tilförenne skodar hans Pass och Bested/ och Bon-
den ther öffuer klagghar / så skal Låndz och Fierdingzmannen
giffua Bonden / til hwilken han lagd war / fyre öre för hwar
misl han skiu ssat haffuer medh en Hest / och återgålla honom
kosten

Posten som förärd är / så frampe samma Karl finnes örätter i
sina ärender warit haffua: Wil Ländz eller Fiårdings-
mannen Bonden sin stadha / som sagdt är / ey återgålda godh-
willige / så skal Bonden taga Witnen och skåal sin / och Ländz
och Fiårdingsmannen sin försumelse öffuertrygha widh Lin-
ge / och så skal Ländz eller Fiårdingsmannen Bonden thet
dubbelt betala.

Wij befale förthenstull alla wære Undersäter / Edle och
Dedle / yppare och ringare / så wäl som alle Fremmande / som
innan Sweriges grenkor resa wele / at the rätta sigh aldeles
effter thesa wår Stadga / Synnerligen och särdeles befale wij
wære Embetsmän och Tienare / Ståthållare / Häredzhöfdin-
gar / Fogdar / Skriffuare / Häredznåmd / Ländz och Fiår-
dingsmän / at the haffua häruchinnan itt nogha / flitige och
troget ypsende / at thetta wårt Mandat må på alle Häredz-
ring / nåst efter thetta Dato / för menige Man upläsas och för-
kunnas / och sedhan vthi alle sina Puncter obräklighen hållas
och efterkostas / så kårt hwar och en är at vndfhy wår Hembd
och Wredhe. *Til yttermera wisso / hafwe wij thetta medh
eghen Hand vnderskrifwit / och wårt Konungzlighe Secret
försegla låter.* Acum Wåhby Gård / then 3. Februaris /
Åhr 1615.

*Quodam Exempla-
ria impressa ita
habent. Et wårt
Konungzlighe Slott
up Sala den 7
febr. år 1615.*

Gustawus Adolphus.

eri
ge
h
idj
ne
h
ch
m
les
vij
ne
ira
ch
ij
ra
as
bd
dy
ret
f/

No. 10. 3. 7. 8